

Beri-beri, kekke beriberi – czy to po łacinie?

dr n. hum. Beata Olędzka, adiunkt

Studium Języków Obcych
Warszawski Uniwersytet Medyczny
ORCID: 0000-0003-0676-3263

E-ISSN 2353-8597; ISSN 1231-028X; nr art. Lek.202505.07 © P

W swojej pracy doktorskiej zajmowałam się łacińskimi i polskimi nazwami chorób w okresie od końca XVIII w. po współczesność¹. Dokonując ekscerpacji ze słowników łacińsko-polskich, natknęłam się na nazwy, które nie wyglądają na wyrazy łacińskie i *de facto* nimi nie są. Terminy te zaliczyłam do cytatów (wtretów) przeniesionych z innego języka w niezmienionej postaci graficznej i fonetycznej. W tym miejscu omówię jeden z nich, kontynuując ten temat w następnym numerze.

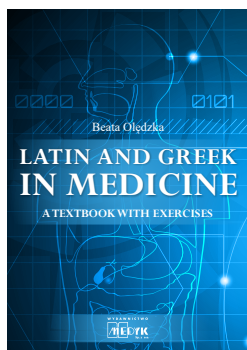
Beri-beri to schorzenie wywołane niedoborem witaminy B₁, które objawia się osłabieniem mięśni, zaburzeniami pracy układu nerwowego, problemami z sercem, a nawet obrzękami kończyn². Chorobę tę po raz pierwszy opisał w 1630 r. lekarz holenderski Jacob de Bondt (1592–1631), który prowadził badania na wyspie Jawa. W dziele *De medicina Indorum* pisze o niej w następujący sposób: „Pewna bardzo przykra dolegliwość atakująca ludzi jest nazywana przez tubylców *beri-beri* (co oznacza „owce”). Ci, których owa choroba dotyka, chodzą podobnie jak owce – kolana drżące, nogi podnoszone mocno do góry. Jest to rodzaj paraliżu lub raczej dygotania, przenikającego nogi i ręce, a czasem nawet całe ciało”³. W 1910 r. polski biochemik Kazimierz Funk w trakcie badań nad chorobami występującymi w klimacie tropikalnym zetknął się z tym zabójczym schorzeniem neurodegeneracyjnym, które w XIX w. dotykało głównie osoby mieszkające w warunkach zbiorowych: żołnierzy, marynarzy czy więźniów i często rozpoznawane było w obszarach tropikalnych,

gdzie dieta opierała się na przetworzonych produktach typu biały ryż czy sago. Badając ten problem, Funk zauważył, że przyczyną *beri-beri* jest niedostatek pewnego aminokwasu, który zawiera

azot. Wyizolował tę substancję z otrąb ryżowych i nazwał ją „witamina” (od łac. *vita* – życie i pol. *amina* – związek chemiczny zawierający grupę aminową)⁴, po łacinie *vitaminum*. Dziś substancja ta znana jest pod nazwą witamina B₁ lub tiamina.

Wracając do nazwy *beri-beri* – wiemy już, że pochodzi ona z języka, którym posługiwali się mieszkańcy wyspy

Jawa i oznacza „owce”. Również w języku polskim przyjęła się ta nazwa w tej samej formie – *beri-beri* i zaryzykuję stwierdzenie, choć tego nie sprawdziłam, że brzmi ona tak samo w każdym języku. W *Słowniku chorób łacińsko-polskim* Polikarpa Kusala z 1937 r. obok terminu *beri-beri* znajduje się również forma *kekke beriberi*, definiująca to samo schorzenie. Wyraz *kekke* w języku niderlandzkim znaczy „zabawny, fajny”, zatem *kekke beriberi* można przetłumaczyć jako „zabawne owce”.

¹ B. Olędzka, *Księga łacińskich i polskich nazw chorób od końca XVIII wieku po współczesność*, Otwock 2021.

² <https://www.poradnikzdrowie.pl/aktualnosci/pijesz-kawe-i-herbate-litrami-narazasz-sie-na-grozne-schorzenie-aa-uYje-Dmuo-vw9G.html> [dostęp: 30.04.2025].

³ L. Stryer, *Biochemia*, Warszawa 1997, s. 552.

⁴ <https://dzieje.pl/edukacja/140-lat-temu-urodzil-sie-odkrywca-witamin-kazimierz-funk> [dostęp: 30.04.2025].